

Előszó

Mozaikok a szocialitás köréből

A szocialitás mint gyűjtőfogalom magában foglalja a szociális (társas, interperszonális) aktivitás különféle formáit, az ezeket meghatározó pszichikus összetevőket és működésüket, azt a társas közeget – a környezet korlátait és lehetőségeit egyaránt –, amelyben a különböző viselkedésformák megnyilvánulnak, illetve a mindezekről megszerzett ismereteket (*Grusec és Davidov, 2007; Nagy, 2000*). Az *Iskolakultúra* különszáma olyan tanulmányokat tartalmaz, amelyek mindegyike e témakörhöz tartozik, ennek egy-egy szeptét mutatja be, gazdagítva eddigi ismereteinket.

Napjainkban egyre több pedagógiai és pszichológiai vizsgálat foglalkozik a társas viselkedés különböző formáit meghatározó személyiségbeli és környezeti tényezőkkel, illetve a személyiség szociális és kognitív összetevőinek egymásra gyakorolt hatásaival. Ehhez a területhez kapcsolódik Szabó Éva, Zsadányi Zsuzsa és Szabó Hangya Lilla, valamint D. Molnár Éva empirikus munkája. Szabó és munkatársai szerint mind az iskolai eredményesség, mind a diákok mentálhigiénés állapota szempontjából nagyon fontos, hogy a tanulók jól érezzék magukat az iskolában, pozitív érzelmekkel kapcsolódjanak az intézményhez és annak elemeihez. Kutatásukban 10. és 11. évfolyamosok körében tárták fel, milyen kapcsolatban áll az iskolához való viszony (iskolai kötődés) a tanulmányi eredményességgel, néhány motivációs jellemzővel, az énhatékonysággal, valamint az észlelt tanulmányi felelősség érzésével. Az iskolai eredményességgel, sikerességgel kapcsolatban egyre többen hívják fel a figyelmet az önszabályozás jelentőségére, a tanulmányi eredményesség és az önszabályozás fokozatos összefonódására is. D. Molnár Éva 4. osztályos tanulók önszabályozott tanulását – motívumfejlettségét és stratégiahasználatát – elemezte iskolai és családi tényezőkkel összefüggésben.

Két tanulmány a szociális kompetencia – a társas viselkedést meghatározó pszichikus rendszer – néhány összetevőjének fejlettségét és kapcsolatuk sajátosságait mutatja be. Több külföldi vizsgálat bizonyítja, hogy a mindennapi életben és az iskolai működésben egyaránt jelentős a szerepe a tudatelmélet képességének, működése meghatározó a kortársi kapcsolatok alakulásában. Gál Zita vizsgálatának célja a szociometriai pozíció és a tudatelméleti képesség közötti összefüggések azonosítása volt 8–10 éves diákoknál. Ugyancsak jelentős hatással bír a kortársi kapcsolatokra a személyközi problémák megoldásának módja, amit – külföldi kutatások alapján – az empátia és a szorongás az életkor előrehaladtával egyre inkább befolyásol. Gáspár Csaba és Kasik László 12–19 évesek körében vizsgálta e három terület néhány részterületének kapcsolatrendszerét keresztmetszeti és longitudinális kutatás keretében.

Az utóbbi években számos kutatási eredmény hívja fel a figyelmet arra, hogy az iskolai évek alatt a jelenleginél jóval több időt és nagyobb energiát szükséges fordítani a szociális és az érzelmi nevelésre. A hazai és a külföldi tapasztalatok alapján a szociális és az érzelmi összetevők tudatos, tervszerű fejlesztése igen sok kognitív területre is pozitív hatást gyakorol. Zsolnai Anikó, Rácz Anna és Rácz Kata tanulmánya a szociális és az érzelmi tanulás néhány modelljét, intézményes keretek között hatékonyan *működő* – külföldi és hazai – programok főbb sajátosságait, illetve empirikus vizsgálatok tapasztalatait foglalja össze, melyek felhasználhatók nemcsak a köznevelésben, hanem a felsőoktatásban tanulóknak szánt programok kidolgozásakor is.

A különszám utolsó két tanulmánya felsőoktatásban tanulók körében alkalmazható mérőeszközök kidolgozásának folyamatát és a mérőeszközök jellemzőit mutatja be. Az általános és középiskolai tanulókhoz képest jóval kevesebb információval rendelkezünk az egyetemi és főiskolai hallgatók tanulmányi eredményességét jelentős mértékben meghatározó érzelmekről, melyek körébe sorolható az unalom. Ulicza Nikolett, Gajdos Dóra, Bóthe Beáta, Tóth-Király István és Orosz Gábor tanulmányukban egy olyan mérőeszközt mutatnak be, amellyel megbízhatóan mérhető a hallgatók tanulás közbeni, illetve tanórák alatti unalma. Napjainkban az egyetemi tanulmányok megszakítása – képzési területenként eltérő arányban – egyre jobban jellemző, aminek költségei igen magasak az érintett hallgató, a környezete, az intézmény, valamint a társadalom számára egyaránt. Lukács Fruzsina és Sebő Tamás egy olyan önértékelő kérdőív fejlesztési lépéseit ismerteti, amelynek célja, hogy a döntés meghozatala előtt pontos képet adjon a hallgatónak kilépési szándékának okairól, illetve azokról a lépésekről, amiket a hallgató tehet.

Irodalomjegyzék

Grusec, J. E. és Davidov, M. (2007): Socialization in the family: The roles of parents. In: Grusec, J. és Hastings, P. (szerk.): *Handbook of socialization*. Guilford Press, New York. 284–308.

Nagy József (2000): XXI. század és nevelés. Osiris Kiadó, Budapest.

Kasik László